

„СМИЈУ ЛИ ВРЕМЕНА У КОЈИМА СЕ РАЂА ЉУБАВ МИРИСАТИ НА КРАЈ?”

Никола Маловић, *Једро наде*, „Лагуна”, Београд 2014

Саздан као мешавина елемената историјског и љубавног романа, путописа, мистериозних заплета својствених крими причама и неоепистоларних импулса, роман Николе Маловића о модном индустријалцу Николи Смекији који се из Барија враћа у град својих предака како би га учинио центром производње морнарских мајица, подразумева далеко више од тога: изразиту ерудицију, изванредну литерарну транспозицију историјске грађе, разбокорену имагинацију и смисао за обликовање сложених, упечатљивих књижевних карактера. Готово је немогуће заборавити лик привлачне и опасне капетанице Марије Змајевић, њен антипод, искрену и осећајну девојку паметних очију Марију, лице и наличје мушке лепоте античких симетрија (Тони/Mozzo), као и загонетну ауру јунака Адама Оза.

Егзистенција поменутих ликова смештена је у Пераст, град који, имајући у виду његов географски положај, није имао другог избора него да своје синове упућује на море како би постали капетани, официри и морнари. Узбудљив и детаљан преглед историјског развитка града, описи његовог изгледа, разних палата и палацина, кривудавих, окомитих улица, архитектонског симбола града звоника св. Николе, острва Св. Ђорђе и Госпа од Шкрпјела, живота племићких породица и судбине Пераштанки које, попут Пенелопе или Јацинте, неуморно чекају повратак својих наутика, најзад, и питорескни дескриптивни пасажи бокелске вегетације и медитеранског амбијента, сведоче да Пераст у роману није моделован као пука декоративна сценографија, насумично одабрано место за развијање радње и ликова. Он, пред очима читалаца, искрсава некад осунчан и ведар, пун једара, звезда и наранџиног мириса, некад сурово хладан и ледом окован, али увек, у традицијском смислу, бременит и виталан простор који, управо захваљујући својим пастозним, богатим резидуумима прошлости, крајње равноправно са другим ликовима, заслужује статус јунака у роману. Инсистирајући на сагледавању историје Пераста, на казивању Николе Смекије о историјском развоју најатрактивнијег модног дезена на свету, али и на свести јунака о томе да повратак у прошлост, на место где су обитавали његови барокни преци, заправо значи полазак ка властитој будућности, аутор, пишући, притом, у критичко-ироничној интонацији о туристичкој површности, усмерености ка сензацијама и незаситим поривима моћника за које је Пераст само погодна локација за низање некретнина, на убедљив начин апострофира неопходност историјског памћења и чувања обичаја. Тиме

се, уједно, оправдава мото књиге, мисао доживотног адмирала бокелске морнарице Милоша Милошевића, да је „наша перспектива у нашој ретроспективи”. Истовремено, овим постулатом имплицира се семантичка нијанса наслова романа: у ретроспективном принципу садржано је цивилизацијско једно наде.

Мајица на плаво-беле пруге, чија историја као важне тачке бележи битку код Трафалгара 1805. године када су војници обеју страна као униформе, по први пут, носили морнарски дезен, али и Поморску школу у Перасту у којој се 1698. године обучавало 17 питомаца руског цара Петра Великог, да би касније К. Н. Романов, адмирал флоте, издао наредбу да морнарска мајица постане униформа руске морнарице, поред своје војне примене, поседује низ других потенцијалних значења. Главни јунак казује о култном статусу овог модног комада који, захваљујући својој минималистичкој црти, постаје мерило стила, класика обележана особитим парадоксом: „не само да та класика траје, него јој сваке године хитамо као да је ријеч о помодности?! Морнарски стил одупире се смрти.” Плаво-беле пруге подједнако упућују на авантуристички модел живљења, на привлачна, препланула тела морнара чиме се сугерише њихова сексуална конотација. Истовремено јунак, ослањајући се на причу о судбини грчких монаха иконољубаца у периоду иконоборства, као и на индиректно присутну мисао о јефтиној радној снази на пољима памука у Кини, открива да морнарска мајица такође фигурира као симбол мучеништва. Поред тога што овај дезен представља опште место туристичке сезоне – због чега је обележен својством демократичности – у њему Никола Смекија, разговарајући са вољеном Маријом Вукасовић о животу и обичајима некадашњих Пераштана, запажа барокну црту: будући да је сведена и једноставна, морнарска мајица хипостаза је *трајне могућности*, баш као што је и барокни дух, својим маниром пренаглашавања, потенцијално присутан у сваком добу, нашем нарочито: „Ми управо живимо у времену пренаглашених свих пренаглашености.”

Савремено доба није обележено само претеривањем, потребом за пролиферацијом материјалних добара и убрзањем, него и кумулацијом недокучивих, закулисних радњи и симулакрума. Не чуди отуд што главни јунак, читајући Умберта Ека, подвлачи управо оне рефлексije у штиву Италијана које казују о атомизованости света, гомилању људских грехова, те човечанству нагнутом над ивицом понора. У роману се запажа присуство читавог низа привида и претећих, инферналних сцена: уговор о независности Пераста, у којег су грађани веровали, испоставља се уговором о међузависности будући да Уједињене земље, тежећи да уклоне сваки облик суверености држава, допуштају само ограничен идентитет. Демократија, какву моћници прокламују, прећуткује и изобличава истину, а „Меридијани”, вести које јунаци слушају,

преносе еуфемистичке фразе без икаквог осврта на метастазираниост зла. Безнадежно наивни туристи, одушевљени мегакрузером, тим повећим градом чији је инвентар скупљи од целокупне традиције Пераста, неуморно шкљоцају апаратима како би посведочили своје присуство на егзотичним дестинацијама и забављају се посматрањем плаво-белих пруга на небу – трагова цетова који испуштају алуминијум и друге штетне хемијске супстанце како би, на несрећи фармера, профитирали фармацеутски гиганти и компаније које се баве ГМО инжењерингом. Навођењу паклених сцена као да нема краја: људи обољевају од последица ношења генетски модификованог памука, не пропушта се ни помен бомбардовања Србије осиромашеним уранијумом, сатирање свих независних држава редом од стране Уједињених земаља, те искрцавање зеолита, минерала који извлачи и неутралише радијацију, из Србије у Пераст. Тајновита, демонска измаглица обавија и поједине ликове романа, нарочито Адама Оза, похлепно властодржца са израженом моћи трансформације који се, суштински, перципира као амбивалентан, и отуд најинтригантнији јунак романа, будући да о његовим потенцијалним злоделима читалац ништа не сазнаје. Управо кроз лик Оза, чијем гласу романописац позајмљује причу из студије Симона Визентала *Једра наде* о К. Колумбу, његовом јеврејском пореклу и истинским разлозима путовања (примораност да напусти Шпанију услед ступања на снагу Закона о прогону Јевреја 1492. године), сугерише се да ни официјелни историјски ток не остаје ван дејства сенки скривених побуда. Адам Оз не само да разара илузију главног јунака о обнови производње његове модне индустрије *Smeccchia* речима да „у овом тренутку нико не потражује робу која се одмах не може активирати у војне сврхе”, него успева и да разреши енигму око досељавања Јевреја у Пераст, који постаје само једна од многих колонија на свету на чијем тлу јеврејски народ проналази спас од ракета испалених са арапских територија. Да би, коначно, утисак о психичкој аберацији света био заокружен, побринуо се Google Arq, апликација која преноси актуелности са светских ратних жаришта, тако да моћници Уједињених земаља имају увид у активности сваког чипованог војника, а њихове мајке и очеви директан пренос последње епизоде живота своје деце. Привиди истине, инферналне слике савремене цивилизације, мисао о немирном унутрашњем животу човека, духовно отуђеном и оптерећеном материјалним сатисфакцијама, а нарочито спознаја о хемијском геноциду над природним ресурсима Пераста у свести Николе Смекије евоцирају мисли Јована Богослова и делове из *СвейѠѠ ѱисма* о доласку Антихриста чије ће се једно од највећих чуда догодити управо на небу: „Навикнути на *режиран сваки дан* (курз. В. М.), и тога ће дана људи помислити по својој сљепоћи да чуда која виде – представљају

пророковани други долазак Сина Божијег. А гледаће чудеса Антихриста, и одушевљено, признаће га за Бога.”

Заиста, чиме да се појединац супротстави временима која миришу на крај, на који начин да своје биће држи на окупу, спокојним? Иако је запитаност главног јунака романа, која, уједно, фигурира као наслов овог текста, нажалост само реторичке природе, она је релевантна јер апострофира опозицију љубави и смрти, најизраженију у последњем поглављу романа. Јунак, оптерећен *Weltschmerz*-ом због вести о баченој нуклеарној бомби, али и свих осталих неправди, болести и ратова, своје упориште налази у вољеној особи, у њиховим заједничким, повлашћеним животним тренуцима које Google не успева да забележи и пренесе – у искрености и треми првог љубавног сусрета, блаженом укусу вина, слаткој јези страсног преплитаја тела, мирису лоровога уља, лепотама Турског рта, расцветалим мимозама и плажама пуним блиставо извајаних облутака. Управо у таквој визуелној, аудитивној, ольфактивној и тактилној пуноћи живљења, у јунаковој одлуци да се целокупан дистанцира од спољашњег света, препусти загрљају вољене жене и усхићењу због детета у њеној утроби, препознаје се, као још један значајан значењски одсејај наслова дела, оно истинско људско једро наде.

Виолета МИТРОВИЋ